

интегративне функције празничних обичаја на нивоу саме сеоске заједнице, те да су готово нестале као фактор зближавања.

О вредности студије Календарски празници и обичаји у подавалским селима говоре саме њене карактеристике. Читалац ће најпре похвалити систематично дат преглед теренске грађе са бројним табелама, обogaћен визуелним материјалом у виду илустрација и допуњен детаљним упитником који је коришћен приликом испитивања. Студија, такође, на конкретном примеру

обележавања календарских празника у подавалским селима, пружа јасан увид у последице које су процеси попут модернизације, атеизације и поновне ревитализације религије у другој половини 20. века имали по традиционалну културу. На крају, треба истаћи да се највећи значај ове студије ипак огледа у чињеници да она попуњава празнину која постоји у нашој науци када је реч о испитивању промена у домену духовне културе, проузрокованих глобалним друштвеним трансформацијама.

Весна Трифуновић

Да ли су жене у предности?

Владислав Ђорђевић, *Предности жена*,
Дерета, Београд, 2007, меки повез, латиница, 245 стр.

Покрет за еманципацију жена свакако је један од оних којима је битно, чак круцијално обележено модерно доба. Активисткиње овог покрета успешно су искористиле замајац општег, цивилизацијског преокрета који је наговестила ера просветитељства, учинивши да, временом, феминистичке идеје постану нераздвојни део погона друштвених и културних промена. Женско питање је на почетку трећег миленијума постало неупитна поставка и стандард на основу кога се одређује прогресивност друштвеног система, док у мање развијеним срединама представља приоритет и услов њиховог осавремењивања. Тако барем делује површина појавности. Испод ње се, међутим, налазе непрегледни слојеви значења, супротности и недоречености.

Правно изједначавање мушкараца и жена већ дуго се показује као врста *dead end*-а када је у питању јавна сфера. Постати равноправан грађанин/грађанка очигледно није значило и аутоматску

нивелацију снага у областима које за феминисткиње представљају основицу друштвене моћи, наиме – у политици и економији, па се и данас као главни носиоци ових друштвених улога јављају мушкарци. Веће могућности жена испољене су првенствено у приватној сфери, што је, међутим, чињеница од немалог ефекта на друштво уопште. Наиме, иако представљају испуњење само дела идеје о једнакости, промене настале у овом домену доводе до озбиљних друштвених реструктурирања, која су највидљивија у области демографије, али се испољавају и на пољу социологије и социјалне психологије. Може се рећи да је женско питање, као и питање дечијих права, која се у говору модерног друштва јављају као врста кључних речи, условило, још увек имплицитно, мушко питање. Иако се налази у сенци опште доминације мушкараца у јавној сфери, мислим да оно представља кључни друштвени проблем, који се у најдраматичнијим облицима опет испољава у приватној

сфери. Усмереност феминистичких хтења ка јавном не само да је, као врста аутогола, представљала потврду оспариване хијерархије приватног и јавног, него је умногоме и допринела маргинализацији овог изворишта друштвене напетости и конфликта.

Својеврсни Њорсокак прогресивних друштвених настојања рефлектује и претежна усмереност мејнстрима феминистичке мисли ка филозофско-теоријским проблемима, чиме су у великој мери апстраховани реални проблеми не само друштвеног положаја жена, него и проблеми хуманости уопште. Због тога нека дела научно-популарне литературе из ове области могу да донесу право освежење, сугеришући могућност другачијих приступа битним питањима полне (не)једнакости.

Таква је студија Владислава Ђорђевића, дипломираног религиолога,¹ есејисте, прозног писца и преводиоца – Предности жена, која, као што и сам наслов говори, представља покушај да се аргументовано укаже на све предности женског полног и родног идентитета. Показујући да је добар познавалац различитих области антрополошког истраживања, Ђорђевић је студију поделио у шест већих целина, од којих свака садржи више поглавља. Њима претходи увод у коме се аутор осврће на дефиниције и историјат феминистичке теорије и феминизма, као и на термине које сматра битним за даље излагање (патријархат, матријархат, анерократија, фалократија, сексизам и сл). Следе, дакле, целине посвећене биолошким, развојним, психолошким, репродуктивним и културолошким предностима

жена,² у којима Ђорђевић, кроз наслове потпоглавља, износи основна упоришта своје тезе. Тако се овде могу наћи веома занимљиви подаци из области генетике и ембриологије (нпр. у потпоглављима *Људски замеци су у основи женског пола*, *Женски гамети су у основи већи* и тако даље), затим подаци о структури и функцији женског мозга (нпр. „Женски мозак је повезанији“, „Женски мозак је пропорционално већи“ и тако даље), о специфичностима женске интелигенције (нпр. „Жене имају бољу краткорочну меморију“, „Жене имају бољу социјалну интелигенцију“ и тако даље), о психичком и физичком сазревању девојчица, о предностима девојчица у школи, о основама психичког здравља жена, њиховој моралној супериорности, специфичностима женског сексуалног нагона итд.

Основна теза Владислава Ђорђевића јесте тврдња да жене у нашем друштву (овде се мисли генерално на западну цивилизацију) уживају веома добар положај и низ предности које произилазе из њихових специфичних биолошко-физиолошко-психолошких карактеристика. Чињеница да оне не учествују равноправно у подели економске и политичке моћи не ремети, како тврди овај аутор, њихову позицију, која своју снагу црпи управо из области коју је феминистичка теорија деградирала и маргинализовала, проглашавајући је друштвено исконструисаном. Акцентујући проблем мушког идентитета, који је узрокован трансформацијом и нестанком традиционалних мушких улога, Ђорђевић сматра да су се феминисткиње у суштини избориле за неједнакост, овог пута у корист жена, те да у савременом друштву мушкарцима припада епитет „угрожене врсте“.

¹ Дипломирао је религију на Andrews University (САД).

² Курзивом су обележени наслови поглавља који су овде парафразирани.

Решење ове ситуације аутор види у поновном успостављању патријархата, прилагођеног модерним потребама, и у рехабилитацији односа жена према рађању, чиме би се успоставила изгубљена друштвена равнотежа.

Ова студија је, може се рећи, колико занимљива и информативна, толико и спорна. Прва и вероватно мање битна замерка је формалне природе, и односи се на чињеницу да текст није праћен класичним научним апаратом, односно – да се аутор није директно, у фуснотама позивао на изворе (наводи их на крају, у виду „коришћене литературе“). Због тога је често нејасна граница између његових искуствених ставова и размишљања и научних аргумената. Суштинска примедба се, међутим, односи на идеолошки концепт студије. Конструктивна и тачна запажања о последицама свеопште идентитетске кризе „мушког рода“ ипак одводе аутора на странпутицу фундаменталног сексизма. То се, вероватно, не дешава због његове евентуалне намере да демагошким средствима прогласи биологију најрелевантнијом и најнеспорнијом културном чињеницом, него због превиђања чињенице да проблем савременог друштва није недостатак једнакости него недостатак емпатије. Ова би се замерка, додуше, могла упутити и

профеминистичким и антифеминистички оријентисаним интелектуалним струјама. Наиме, одавно је јасно да свет у коме живимо није свет једнаких могућности за све, те да приступ ресурсима моћи одређују различити параметри, међу којима полна припадност никако није кључна. Овакво стање ствари тешко да би било промењено било каквим новим или старим патријархатом. „Слобода“ коју је у процесу трансформације и нестајања традиционалних друштвених образаца освијео/освојила модерни човек/модерна жена – неповратно је наслеђе савременог друштва. Како ће се она манифестовати на општем, цивилизацијском нивоу, ствар је зрелости појединаца који би, без обзира на полну/родну припадност, требало да теже остварењу идеала човечности, а не моћи заснованој на негирању и потцењивању другог.

Но без обзира на наведене замерке, у студији Владислава Ђорђевића налазе се елементи једне универзалистичке концепције која тежи помирењу, а не распламсавању борбе међу половима. Она је информативна, инспиративна и духовита, те, као што је речено на почетку, представља штиво вредно пажње.

Александра Павићевић

Shranli smo jih v bančah:
Slovarski prispevek k poznavanju oblačilne kulture v Kanalski dolini =
Contributo lessicale alla conoscenza dell'abbigliamento in Val Canale,
 [avtor / autore Karmen Kenda-Jež], Ukve – Ljubljana, 2007, 73 str.

Иза лирског, носталгичног наслова *Shranli smo jih v bančah* (= Сачували смо их у шкрињама; књ. слн. *skrinja*, дијал. слн. *banka*) крије се терминолошки речник одевне културе у Каналској долини (*Val Canale*), у Италији, где

словеначка мањина живи на крајњем северозападу словеначког језичког простора. Аутор речника је Кармен Кенда-Јеж, словеначки лингвиста и цењени стручњак међународног тима за израду Општесловенског лингвистичког